

Warszawa, 12-05-2026 r.

BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich
Wojciech Brzozowski

KMPT.022.1.2026.MI

Pan
Arkadiusz Myrcha
Sekretarz Stanu
Ministerstwo Sprawiedliwości

Szanowny Panie Ministrze,

w odpowiedzi na pismo z dnia 29 kwietnia 2026 r. (znak: DL-I.40.32.2026) dotyczące projektu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie wyżywienia osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (nr w wykazie prac: B971, dalej: „projekt”), działając na podstawie art. 19 pkt c Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) i art. 1 ust. 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r. poz. 1264), uprzejmie przedstawiam następujące uwagi, z prośbą o ich rozpatrzenie i odpowiednie uwzględnienie.

Pozytywnie należy ocenić podjęcie prac legislacyjnych zmierzających do zmiany obowiązujących przepisów w zakresie wyżywienia osadzonych, w szczególności w kontekście sygnalizowanej przez Rzecznika Praw Obywatelskich potrzeby podniesienia minimalnych stawek żywieniowych oraz dostosowania ich do aktualnych realiów ekonomicznych. Projekt odpowiada na zasadniczy problem

wskazany w wystąpieniu generalnym¹ Rzecznika, tj. nieadekwatność dotychczasowych stawek minimalnych wobec znacznego wzrostu cen żywności, realnie utrudniających od dłuższego czasu przygotowanie posiłków o odpowiedniej jakości.

O ile jednak samo podniesienie minimalnych stawek żywieniowych należy ocenić jako krok w dobrym kierunku, o tyle zasadne wydaje się zbadanie, czy skala tej zmiany jest wystarczająca w świetle rzeczywistych uwarunkowań ekonomicznych. W szczególności wątpliwości budzi, czy wzrost stawek na poziomie ok. 25%² jest w stanie zrekompensować znaczący wzrost cen żywności, jaki nastąpił od czasu wprowadzenia dotychczas obowiązujących kwot³. Brak takiej adekwatności może prowadzić do utrzymania stanu, w którym formalne podwyższenie stawek nie przekłada się w pełni na realną poprawę jakości żywienia osadzonych. **W tym kontekście zasadne byłoby rozważenie wprowadzenia mechanizmów weryfikacji adekwatności stawek w czasie przez powiązanie ich z obiektywnymi wskaźnikami ekonomicznymi (np. wskaźnikiem wzrostu cen żywności i napojów bezalkoholowych publikowanym przez Główny Urząd Statystyczny) lub ustanowienie okresowego obowiązku ich aktualizacji.**

Projekt koncentruje się przede wszystkim na parametrach ilościowych, takich jak kaloryczność, zawartość składników odżywczych czy minimalna ilość warzyw i owoców, nie przewiduje natomiast rozwiązań skłaniających do poprawy faktycznej jakości posiłków. Tymczasem ustalenia KMPT wskazują, że wymogi formalne mogą być spełniane przy jednoczesnym utrzymywaniu niskiego standardu żywienia, przejawiającego się m.in. monotonią posiłków oraz ograniczonym udziałem świeżych produktów. **W ocenie Rzecznika brak mechanizmów jakościowych może – wbrew intencjom projektodawcy – ograniczyć skuteczność projektowanych zmian.**

Należy podkreślić, że odpowiednie żywienie osób pozbawionych wolności stanowi jeden z podstawowych elementów humanitarnego traktowania oraz jest

¹ Zob. wystąpienie generalne Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 2025 r., sygn. KMPT.571.1.2025.ML.

² Stawki za posiłki podstawowe (P), dla małoletnich (M) oraz dodatkowe (Pf) wzrosły o 25%, natomiast w przypadku pozostałych wariantów wzrost wyniósł odpowiednio: 27% dla posiłku łatwostrawnego (L), 21% dla cukrzycowego (Lc) oraz 26% dla indywidualnego (Li).

³ Zgodnie z danymi GUS podanymi w raporcie „Sytuacja społeczno-gospodarcza kraju 12/2025”, wzrost cen żywności i napojów bezalkoholowych wynosił odpowiednio: 4,2% w 2017 r., 2,6% w 2018 r., 4,9% w 2019 r., 4,7% w 2020 r., 3,2% w 2021 r., 15,4% w 2022 r., 15,1% w 2023 r., 3,3% w 2024 r. oraz 4,7% w 2025 r., co daje po skumulowaniu ok. 74% wzrost cen żywności i napojów bezalkoholowych od wejścia w życie aktualnie obowiązującego rozporządzenia (dostęp: https://ssgk.stat.gov.pl/01.2026/Sytuacja_spo%C5%82eczno-gospodarcza_kraju_2025.pdf).

istotnym kryterium przy ocenie warunków detencji. Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom (CPT) podkreśla, że niezapewnienie takiego żywienia może prowadzić do narażenia osadzonych na złe traktowanie⁴.

Niewłaściwe żywienie, zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym, może prowadzić do pogorszenia stanu zdrowia fizycznego i psychicznego osadzonych, a w skrajnych przypadkach stanowić element niehumanitarnego lub poniżającego traktowania. Z tego względu regulacje w tym obszarze powinny mieć charakter realnie gwarancyjny, a nie jedynie formalny.

Projekt przewiduje możliwość pominięcia wymogów religijnych lub kulturowych przy ustalaniu diety leczniczej. Choć nadrzędność ochrony zdrowia nie budzi wątpliwości, regulacja ta powinna być stosowana w sposób proporcjonalny i wyjątkowy. **W ocenie Rzecznika zasadne byłoby doprecyzowanie, że odstępstwo od wymogów religijnych lub kulturowych powinno następować jedynie w sytuacji rzeczywistej konieczności medycznej oraz po rozważeniu możliwych alternatyw.**

Warto podkreślić, że nieuwzględnianie potrzeb religijnych więźniów stwarza ryzyko naruszenia zakazu tortur i innego okrutnego, niehumanitarnego i poniżającego traktowania albo karania. Protokół stambulski⁵ wskazuje np., że jedną z metod tortur może być tzw. przymus behawioralny, którego przykładem może być zmuszanie muzułmanów do jedzenia wieprzowiny (pkt 372 (x)).

Europejskie Reguły Więzienne stanowią, że „więźniowie otrzymują pożywienie uwzględniające ich wiek, stan zdrowia, kondycję fizyczną, religię, kulturę i rodzaj wykonywanej przez nich pracy” (reguła 22.1)⁶. Na potrzebę uwzględnienia przekonań

⁴ Zob. A decency threshold for prisons – criteria for assessing conditions of detention, Extract from the 30th General Report of the CPT, published in 2021, CPT/Inf(2021)5-part, par. 67-71. Standardy CPT dostępne są na stronie: <https://www.coe.int/en/web/cpt/standards>.

⁵ Zob. Protokół stambulski: Podręcznik skutecznego dochodzenia i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (wydanie z 2022 r.). Zaktualizowana wersja podręcznika w języku polskim, dostępna jest na stronie: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-protokol-stambulski-nowa-wersja-tlumaczenie-ms-odpowiedz-kolejna>.

⁶ Zalecenie Rec(2006)2-rev Komitetu Ministrów dla Państw Członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych, Rec(2006)2-rev.

religijnych więźniów podczas wydawania posiłków wskazuje również Podkomitet ONZ ds. Prewencji Tortur (SPT)⁷.

Zgodnie z oceną skutków regulacji zmiany mają charakter natychmiastowy i nie wymagają pomiaru. W ocenie Rzecznika brak mechanizmu ewaluacji uniemożliwia ocenę skuteczności regulacji, utrudnia identyfikację ewentualnych problemów praktycznych, ogranicza możliwość dalszego doskonalenia systemu. **Zasadne byłoby więc rozważenie wprowadzenia okresowej oceny funkcjonowania przepisów.**

Reasumując, projektowane zmiany należy ocenić jako ważny i potrzebny krok w kierunku poprawy standardów żywienia osadzonych. Jednocześnie w ocenie Rzecznika warto skorzystać z okazji, by wprowadzić rozwiązania zapewniające na przyszłość rzeczywisty charakter gwarancyjny minimalnych stawek, mechanizmy kontroli jakości posiłków oraz systematyczną ewaluację funkcjonowania regulacji.

Wskazane powyżej kwestie są w mojej ocenie istotne z punktu widzenia skutecznej prewencji tortur i innego okrutnego, niehumanitarnego i poniżającego traktowania albo karania. Dlatego też zwracam się z uprzejmą prośbą o wzięcie ich pod uwagę na dalszym etapie prac legislacyjnych.

Z poważaniem

Wojciech Brzozowski

Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

⁷ Zob. 18 Raport roczny SPT, CAT/C/82/2, Annex II, par. 11; Raport SPT z wizyty w Macedonii, CAT/OP/MKD/1, par. 46. Raporty SPT dostępne są na stronie: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/spt>.